

Lausunto

28.08.2025

Asia: VN/10855/2024

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköisestä tunnistamisesta, luottamuspalveluista ja eurooppalaisesta digitaalisesta identiteetistä annettua EU:n asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen, sähköisten luottamuspalvelujen ja eurooppalaisen digitaalisen identiteetin kansallisesta sääntelystä:

On kannatettavaa, että vahvan sähköisen tunnistamisen ja identiteetin toteuttaminen varmistetaan valtakunnallisesti DVV:n palvelujen kautta ja että se toimii näin tarjotun lompakon henkilötietojen käsittelyn rekisterinpitäjänä.

Esitysluonnoksen vaikutusarviointiosuudessa tulisi ottaa huomioon se, että esityksestä todennäköisesti aiheutuu kustannuksia ja vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille niiden hankkiessa käyntiasiointia varten tarvittavat järjestelmät/sovellukset. Henkilöiden tunnistamiseen liittyvien ratkaisujen integrointi ammattilaisten ja asiakkaiden käyttämiin järjestelmiin tulee todennäköisesti olemaan mittava työ sekä julkisille että yksityisille sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajille ja aiheuttamaan näille kustannuksia. Tältä osin tulisi huomioida, että sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavat organisaatiot eivät yleensä itse kehitä digiratkaisuja vaan hankkivat niitä markkinoilta. Erityisesti tunnistamis- ja identiteettiratkaisuja hyödyntävien tuotteiden kehittäminen ja niiden vaatimustenmukaisuuden varmistaminen tulisi huomioida kattavasti. Tämän tulisi olla mahdollista siten, että asiointipalvelun tai järjestelmän vaatimustenmukaisuutta ei tarvitse arvioida uudelleen jokaisessa sen hankkineessa organisaatiossa.

Toimeenpanossa ja siirtymäajoissa tulisi huomioida se, että sikäli kuin uusien palvelujen käyttöönotto on pakollista, sosiaali- ja terveydenhuollon digipalvelujen kehittäminen ja uudistaminen aiheuttaa merkittäviä kustannus- ja aikataulupaineita hyvinvointialueille sekä muille sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjille ja tuottajille, ja heille asiointipalveluja toimittaville digipalveluja tuottaville yrityksille. Tämä koskee erityisesti nykyisin käytössä olevien asiointipalvelujen kehittämistä ja uudistamista, ei niinkään lompakko- ja tunnistuspalvelujen tarjoamista.

Esitysluonnoksella on lisäksi vaikutuksia valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin kuuluvaan Kansalaisen käyttöliittymään (OmaKanta), sillä julkishallinnon sähköisten asiointipalvelujen edellytetään hyväksyvän lompakon vahvan sähköisen tunnistamisen välineenä joulukuuhun 2026 mennessä.

Sähköisen allekirjoituksen maksuttomuuden osalta tulisi kuvata, missä määrin käyttökohteena voi olla ammatillinen käyttö esimerkiksi luonnollisen henkilön työnantajan tai tämän edustaman yhteisön nimenkirjoittamiseen, tai käyttö tarkoituksiin, joissa esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilön on muiden säädösten nojalla henkilökohtaisesti allekirjoitettava asiakirjoja (myös tilanteissa, joissa hän toimii työnantajansa palveluksessa).

Esitysluonnoksen kohdassa ”Muut liitelait” (s. 135) viitataan virheellisesti kumottuun asiakastietolakiin. Lain tulisi olla laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023).

Huomiot koskien digitaalista henkilöllisyystodistusta:

Ei lausuttavaa.

Huomiot kansallisen vahvan sähköisen tunnistamisen turvallisuutta parantavista muutoksista:

Uuden tunnistamisvälineen tarjoamisessa nykyisten välineiden rinnalle on pyrittävä varmistamaan se, että välineen aiemmista poikkeavat ominaisuudet (esim. puhelimen katoaminen tai varastaminen, käyttäjän asettama heikko suojaus puhelimesta, lompakkoratkaisun vaihtamiseen ja sen tietojen varmuuskopiointiin liittyvät riskit) eivät aiheuta merkittäviä riskejä väärinkäytöksille. Toimeenpanossa on pystyttävä varmistamaan tasapaino riittävän turvallisuuden ja ratkaisujen helppokäyttöisyyden välillä.

Vaikutusarvioinnissa on arvioitu, että lompakon käyttäjällä on enemmän vastuuta omien henkilötietojensa tietoturvalisistä käytöstä, kun hän on saanut tiedot käyttöön lompakkoonsa. Tämä korostaa sitä, että lompakkoa hyödyntäviä asiointipalveluja sekä luottavia osapuolia on ohjattava ja niille asetettavien vaatimusten toteutuminen sekä tällaisten palvelujen asianmukaisuus on varmistettava. Kuvauksista jää osin epäselväksi, missä määrin luottavien osapuolten rekisteröitymisen, ratkaisujen kehittämisen tai valvonnan yhteydessä tämä on toteutettavissa. Suuri osa velvoitteista ja valvonnasta keskittyvät pelkästään lompakoita tarjoaviin, ei niitä hyödyntäviin tahoihin.

Huomiot koskien kansallista ekosysteemikuvausta:

Ekosysteemikuvaus on ymmärrettävä ja hyödyllinen osa lausunnon kohteena olevaa kokonaisuutta.

Ekosysteemikuvauksessa on kuvattu laajasti lompakon tarjoamista ja tähän liittyviä seikkoja sekä lompakon käyttöä käyttäjän näkökulmasta.

Ekosysteemikuvauksessa tulisi kuvata laajemmin lompakkoa hyödyntävien tietojärjestelmäratkaisujen toteuttamista niiden tuottajan (esimerkiksi tietojärjestelmätoimittaja) näkökulmasta, myös tilanteissa joissa nämä itse eivät toimi luottavana osapuolena vaan pelkästään ratkaisun kehittäjänä (ja testauksessa ja sertifiointissa). Ekosysteemissä tulisi tukea tällaisten ratkaisujen helppoa ja kustannustehokasta toteuttamista.

Esitysluonnoksessa ja sen vaikutusarvioinnissa tulisi huomioida, että erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjät ja tuottajat eivät itse tai ”virastokohtaisesti” rakenna käyttämäänsä tietojärjestelmiä ja digipalveluja, vaan hankkivat ne kilpailuilta markkinoilta palveluina tai valmistuotteina. Vaatimusten asettaminen näin hankittaville digipalveluille ja järjestelmille kohdistuu erityisesti lompakko- ja identiteettiratkaisujen hyödyntämiseen. Esitysluonnoksessa, vaikutusarvioinnissa ja ekosysteemikuvauksessa tulisi laajemmin huomioida lompakon tarjoamisen lisäksi tämä hyödyntäjänäkökulma ja se, että erityisesti ei rakenneta esteitä lompakko- ja identiteettiratkaisuja hyödyntävien tietojärjestelmien ja digipalvelujen kehittämiseen markkinaehtoisesti.

Ekosysteemin tulisi mahdollistaa myös se, että toimialalla asetetaan yhtenäisiä vaatimuksia kaikille digitaalisten palvelujen ja tietojärjestelmien valmistajille, jotka eivät itse toimi ”tuotannossa” esimerkiksi asiointipalvelua tarjoavana viranomaisena. Tämä on erityisen keskeistä sosiaali- ja terveydenhuollossa, jossa julkiset ja yksityiset palveluntuottajat hankkivat digipalvelut ja tietojärjestelmät kaupallisilta tietojärjestelmätoimittajilta.

Ekosysteemikuvauksessa tulisi mm. kuvata selkeästi, onko luottavan osapuolen digiratkaisua tai asiointipalvelua kehittävän yrityksen itse rekisteröidyttävä luottavaksi osapuoleksi vai ei. Vastaavasti tulisi kuvata, onko kunkin tietyn asiointipalvelun tai tietojärjestelmän hankkinut organisaatio rekisteröidyttävä luottavaksi osapuoleksi, tai voiko esimerkiksi asiointipalvelualustaa tarjoava yritys tarjota ”luottava osapuoli” roolin palveluna useille asiakkailleen.

Geitlin Heli
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL